

II. BESZÉLGETÉSEK A PÁRTOK KÉPVISELŐIVEL

Magyar Demokrata Fórum*

Dr. Antall József volt piarista diák, középiskolai tanár, levéltáros, muzeológus. A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár főigazgatóbellegetese, főigazgatója (1984). 1956-ban forradalmi bizottsági elnök. A Magyar Demokrata Fórum alapító tagja, jelenleg elnöke.

Milyen értelemben lebet az MDF-et középpártnak nevezni?

— Kossuth Lajos mondta, hogy a pártok baloldali, jobboldali megjelölésének a parlament padsorain kívül nem sok értelme van, hiszen minden relatív. A változó évtizedek során — a politikai felfogás legkisebb változtatása nélkül — váltak irányzatok, illetve egyes emberek hol „baloldalivá”, hol „jobboldalivá”. Ugyanakkor az elmúlt évtizedek során az európai politikai életben mégis kialakult valamiféle hagyományos, bár nem egzakt besorolása a pártoknak, általában a baloldalhoz sorolva a kommunista és a „baloldali” szocialista pártokat, a balközéphez a szociáldemokratákat és a radikálisokat (a liberalizmus „baloldalát”), a jobbközéphez a kereszténydemokrata, nemzeti irányú liberális és konzervatív pártokat, illetve a jobboldalhoz a fasiszta és nemzeti szocialista radikális irányzatokat. A kérdés nehézségeit az is jelzi, hogy más képet kapunk, ha például a szociális kérdések iránti fogékonyságot vesszük figyelembe, akkor a kereszténydemokraták közelebb állnak a szociáldemokratákhoz, mint például a liberálisokhoz, illetve ha a metodikában, a magatartásban, a frazeológiában vizsgáljuk a pártokat, akkor gyakran baloldali irányú pártok tűnnek tévesen jobbra állónak.

Igen jellemző erre az SZDSZ egyik szövívőjének nyilatkozata (Somogyi Néplap, 1989. nov. 1.): „Tölgyessy Péter meglepő módon a baloldalhoz sorolta az SZDSZ-t a magyar politikai palettán.

Az SZDSZ balközép párt. Balra áll például a tipikusan jobbközép MDF-től, amely nemzeti, nacionalista (sic) és keresztény párt. A SZDSZ ettől balra, a szociáldemokrácia és a liberalizmus irányában helyezkedik el.

— A közvélemény mégis a jobboldalhoz sorolja a keményen ütköző és lényegében kommunistaellenes SZDSZ-t.

— Tény, hogy az MDF-nél keményebbek vagyunk a régi állampárttal szemben. Mégis azt állítom, hogy ha itt letisztul a demokrácia és megerősödik az MSZP, mi — bár ettől kétségtelenül jobbra —, ám a középhez képest ugyanazon az oldalon helyezkedünk majd el, közvetlenül a szociáldemokrata párt mellett.”

Nem kívánok most e helyen vitakozni a nyilatkozóknak az MDF-et érintő minősítésével, legalábbis ami a „nacionalizmus” vádját illeti. Ez azok közé az igaztalan vádaskodások közé tartozik, amelyekkel igen sokan éltek — ennél súlyosabb formában is — az MDF-fel szemben a külföldi és a hazai sajtóban. Nem vették észre, hogy ezzel nemcsak bennünket vádolnak, hanem az ország presztizsének ártnak. De azt Tölgyessy helyesen mutatta be, hogy az SZDSZ a jelenlegi magatartás és benyomások ellenére közelebb áll az MSZP-hez, mint az MDF vagy a Kereszténydemokrata Néppárt, ha politikai irányvonal szempontjából vizsgáljuk a pártokat.

* Az interjúk a múlt év végén készültek.

Az MDF-et tehát a „bal” és „jobb” közötti középpárti formációnak azért szokták és szoktuk minősíteni, mert az európai pártpolitikai szóhasználatban „centrum”-pártokról is beszélünk, amelyek bizonyos kiegyenlítődést mutatnak a markáns „bal” és „jobb” között.

Milyen értelemben és hogyan érvényesül az MDF-ben a kereszténydemokrata hagyomány?

— Az MDF abból a szellemi körből alakult ki, amely Illyés Gyulához állt közel, illetve az egykori Nemzeti Parasztpárt (1956-ban: Petőfi Párt) centrumának eszméit (Kovács Imre, Bibó István stb.) vállalta leginkább a politikában. Kiszélesedve, a hagyományos magyar liberalizmushoz és a kereszténydemokráciához húzó írőkkel, tudományos kutatókkal és más értelmiségiekkel bővült. Az önálló szervezetté válásakor (1988 szeptember) — a még soraiban található más felfogásúak mellett — már egyértelműen érvényesült a népi-nemzeti (egykori falukutató), a liberális irány (erősen agrár hagyományú orientációkkal, Független Kisgazdapárt), valamint a kereszténydemokráciával azonosulók befolyása. Ez a folyamat a homogenizálódás felé tart és az MDF az Osztrák Néppárthoz és más nyugat-európai néppártokhoz, az Európai Demokrata Unió (EDU) különböző, részben kereszténydemokrata, részben konzervatív liberális pártjainak az irányához közeledett. A liberális, a keresztény és a szociális elem valamennyi nyugat-európai kereszténydemokrata irányú pártnak a sajátja. Természetesen hangsúlyozottan interkonfessionális, nem világnézeti jellegű programpárt, amelyben az európai kereszténység, a keresztény etika indíttatása meghatározó. Éppen a világnézeti jelleg hiánya különbözteti meg a Kereszténydemokrata Néppárttól. A KDNP is hangsúlyozza interkonfessionális jellegét, éppen a világnézeti meghatározódottsága, miatt nyilvánvalóan szorosabban kötődik össze a katolicizmussal, mint a protestantizmussal, amit pártpolitikai hagyományai is erősítenek. Megítélésem szerint a kereszténydemokrácia magyarországi képviseletének hasznára válik, ha egymással együttműködik, különösen nemzetközi vonatkozásban akár szervezeti formában is a két szervezet (párt). A magyarországi pártstruktúrában még nem fejeződött be az integrálódás és a differenciálódás folyamata, ez inkább csak a parlamenti választások után fog kialakulni. Az MDF politikai elkötelezettsége egyértelmű a liberális jogállam és a szociális állam szintézisével, a szociális piacgazdaság vállalásával és a keresztény értékek képviseletével, egyensúlyban tartva a nemzeti és az európai, az egyéni és a közösségi emberi jogokat.

Ön családi hagyomány alapján kötődik a Kisgazdapárthoz, a jelenlegi pártállása szerint MDF-es és egyben a kereszténydemokráciát is vállalja?

— Az előző kérdésre adott válaszom alapján már elég világos, hogy nem tekintem egymással szemben állóknak ezeket az irányzatokat és pártokat. Az MDF felvázolt politikai filozófiai elemei — nem ilyen elnevezésekkel — más országok pártjaiban is megtalálhatók; hasonlóan az egyesült holland kereszténydemokráciához, illetve a CDU-hoz. A Független Kisgazdapárt a liberális jogállam és a parlamentarizmus vállalásával olyan időkben, amikor más, korporációs elképzelések voltak divatban, nagy érdemeket szerzett. A kereszténydemokrácia elemei sem hiányoztak soha a programjából, talán nem véletlen, hogy a Demokrata Néppárt éppen a Kisgazdapártból kivált katolikus képviselőkből jött létre 1947-ben.

Személyes vonatkozásban pedig megjegyezhetem, hogy apám révén valóban már kisgazdapártinak szülöttem (1932), ide tartozónak éreztem magam és aktívan tevékenykedtem itt 1956-ban. De szoros kapcsolatban álltam — a falukutató írók is nagy hatással voltak reám — a Petőfi Párttal, személyesen Bibó Istvánnal és Farkas Ferencsel. Ugyanakkor pedig egyik alapítója voltam a kereszténydemokrata ifjúsági szövetségnek (még a fegyveres harcok idején jött létre, Osváth György volt a főtitkára). Akkor is úgy

éreztem, hogy ezeket az irányzatokat integrálni kellene, mert az európai kereszténydemokrácia és a nemzeti demokrácia (a Kisgazdapárt programjában modellje közelíthető egymáshoz, amittől egyáltalán nem állt távol a Bibó szellemiségét vállaló Petőfi Párt sem. Éppen ezért éreztem magamhoz közel állónak az MDF-et, mert azokat a politikai irányokat láttam együttesen jelentkezni, amelyeket mindig integrálandónak éreztem.

Az MDF egyházpolitikai célkitűzései?

— Azt hiszem, hogy nem szükséges most a lelkiismereti szabadság és az egyéb politikai törekvések viszonyát elemezni. A fentiek alapján ezek már evidenciák. De az egyházak szerepét igen nagyra értékelem a történelemben és a jövőben egyaránt. A történelem igazolta, hogy amilyen fontos volt az állam szerepének megfogalmazása az iskoláztatás, a szociális kérdések kezelésében, annyira jelentős az egyházak szerepének megőrzése, bizonyos kiegyensúlyozottság teremtése e téren is. A megváltozott körülmények között most érzem igazán az eljövételét annak az egyházi autonómiának, a katolikus autonómia azon történelmi modelljének, amelyet Eötvös József és az egyház nem egy kiemelkedő tagja vallott a múlt század derekán, és amely akkor nem valósulhatott meg. Magyarországon az egyházak újjászervezésére van szükség az elmúlt évtizedek totális diktatúrája után, amely egyébként egyházpolitikai vonatkozásban igen sokáig tartotta hadállásait. Ez azonban nemcsak szervezeti, hanem erkölcsi, vallási probléma is. Az egyházaknak nem a parlamenti harcok, a pártok csetepatéi állhatnak az érdeklődésük középpontjában, hanem azok felett állva a társadalom egészét érintő nagy kérdések megoldására kell törekedniök, a modern kor gépezetével szemben álló egyes embernek a támaszaként.

Független Kisgazdapárt

Borz Miklós ludovikás tiszt volt, később B-listára került alkalmazott. Jelenleg textil-filmnyomó kisiparos. Az FKGP Pest megyei szervezetének főtitkára és a párt egyházpolitikai ügyeinek intézője.

A Kisgazdapárt plakátjain mindig ez a hármas jelszó olvasható: Isten, baza, család. Olyan, mint a „Bort, búzát, békességet” ... Vajon a Kisgazdapárt is világnézeti párt?

— Inkább úgy fogalmaznék, hogy vallás-erkölcsi alapon álló párt. A hármas jelszót a következőképpen magyarázom: vallásos szellemben való nevelés és vallás-erkölcsön nyugvó polgári élet, amelyben a hazafias szempontok is jelentősek. Ez utóbbiakba természetesen beleértendő a jelenleg határainkon kívül élő honfitársainkkal és az utódállamokkal való kapcsolat is.

Célunk az, hogy visszaállítjuk a családnak azt a szerepét, amelyet korábban a nevelésben betöltött. Mert csak a család tekintélyének fölemelésével képzelhető el a magyarság létszámának növekedése. Mivel hagyományos formában a nevelés elsősorban az anya feladata, szükséges, hogy a család jövedelemviszonyai úgy alakuljanak, hogy megéljenek a férfi fizetéséből.

Milyen célkitűzések szerint alakították ki a párt egyházpolitikáját?

— Talán azzal kezdeném, hogy ez mezőgazdasági programunkhoz kapcsolódik, amennyiben a kisbirtokok magántulajdonba való visszaadását szorgalmazzuk. Ezért kezdeményezzük a plébániai földek visszaszármaztatását is. Hiszen ennek, továbbá a

kántor-földeknek jövedelemkiegészítő szerepe lehet. — Egyébként az 1947-es földállapotokból akarunk kiindulni.

A fiatalság erkölcsi nevelése érdekében az államosított egyházi népiskolákat is vissza kellene adni, de ezzel csak távlatilag lehet foglalkozni, mivel az egyháziak egyik napról a másikra nem tudnának megfelelő számú pedagógust állítani. Az egyházi középiskolákkal azonban más a helyzet. Mindehhez természetesen anyagi feltételek megteremtése szükséges. Ha a Kisgazdapárt fog kormányt alakítani, akkor meg fogjuk teremteni az ehhez szükséges anyagikat is.

Ugyancsak szükséges az egyházi műemlékek védelmének dotálása, mert az egyházak, amióta nagybirtokaikat elvették, erre már nem képesek.

Mindezekkel kapcsolatban levélben kérdést intéztünk Paskai László bíboros úrhoz, foglaljon állást, milyen támogatást kíván tőlünk.

Ha ennyire vallás-erkölcsi alapon áll a Kisgazdapárt, akkor hogyan lehetséges, hogy az SZDSZ-nek „kérges kezűket nyújtották”?

— Pusztán egyetlen dologban egyeztünk meg az SZDSZ-szel, s a fentebb idézett kifejezés Freisinger Jenőtől, sajtó- és propaganda-főnöküinktől származik, mint az ő egyéni véleménye. Tulajdonképpen ez egy alkalmi koalíció volt...

Vajon nem terheli-e a Kisgazdapártot történelme folyamán túl sok alkalmi koalíció, amiért is — külső szemlélőnek legalábbis ilyen érzése támad — nem alakulhatott ki a párt igazi karaktere?

— Mint minden pártban, itt is vannak különböző irányzatok. Nálunk néha csendesebben, néha hangosabban csapnak össze a különféle felfogások. Annyit azonban teljes felelősséggel kijelenthetek Önnek, hogy személy szerint mindig a vallás-erkölcsi alapon való politizálást fogom képviselni.

A szociálpolitikát részben a családokkal kapcsolatban érintette. Olvasóinkat azonban ez részletesebben érdekelné...

— Vegyük először a nyugdíjasokat. A nyugdíjakat normalizálni kell: az alacsony nyugdíjakat fel kell emelni, ezzel szemben a kiemelt nyugdíjakat ugyancsak erkölcsileg elfogadható szintre kell hozni.

A fiatalokat elsősorban talán a lakás-kérdés érinti. A megoldással kapcsolatban azonban egy rövid történeti áttekintés szükséges.

— A két világháború között nem volt lakás-probléma. A lakáshiány a tsz-esítés és — mondjuk ki nyíltan — a falurombolás következménye. Ezzel üldözték el a falvak népét az iparvidékre. A munkásokért nemegyszer fejpénzt is fizettek. A tsz-be „bepofozott” parasztság gyermekei a városba igyekeztek. Tehát végeredményben a lakáshiány oka a mezőgazdaság szocializálása és a túlzott iparosítás. Ezt a folyamatot akarjuk visszafordítani a földek reprivatizálásával. Az embereknek rá kell döbenniük, hogy jobb lehetőségeket találhatnak falun, mint a túlméretezett iparban.

— Egy ilyen mezőgazdasági adottságokkal rendelkező országnak, mint Magyarország, ki kell használnia a lehetőségeket. A nehézipar leépítésével munkaerő fog felszabadulni, amely egy megfelelő mezőgazdasággal foglalkozó iparban is kamatozódhat. S akkor visszaadhatjuk újra a falu becsületét és nimbuszát.

Magyarországi Szociáldemokrata Párt

Az úgynevezett ellenzéki pártok közül ez az első, amelynek láthattam a székbázát is — széles lépcsősorokkal, portással és a beköltözés izgalmával. No, meg az ajtóra erősített plakáttal, amelynek a közepén szegfű vöröslök, a virág közepén pedig egy nem kevésbé vörös ember, amint éppen kalapácsával kíván lesújtani. Hogy kire vagy mire, azt mégsem illik megkérdeznem egy olyan kedves kétgyermekes édesanyától, mint Petrasovics Anna pártelnök, akinek idősebb leányát a Svetitsben nevelik. De azért valami basonlót mégis megkockáztatok...

Ön katolikus, viszont a pártja — ismereteim szerint — nem az.

— A Szociáldemokrata Párt tagságának túlnyomó része elfogad engem — a keresztény világnézettel együtt. Az idősebbek közül jó néhányan ugyancsak katolikusok. És várjuk a vallásos emberek jelentkezését, hiszen a szociáldemokrata alapeszmék — a kereszténydemokrata elveken kívül — a legszorosabb értelemben is megfelelnek a hívő ember politikai elképzeléseinek. Én minden megnyilvánulásomban utalok a katolikus egyházhoz való tartozásomra. S úgy gondolom, hogy éppen ennek alapján választottak meg... Pusztán 20—30 tagunknak volt — többek között az ellen is — kifogása, hogy a párt a hívő embereket is megszólítsa — ökumenikus lelkülettel. Ők azonban már nem tartoznak hozzánk. Tudomásul kellett venniük, hogy nem leszünk a kommunista párt leányszervezete...

Mégis, milyen feladatokat lát ebben a vonatkozásban?

— Elsősorban azt kell elérnem, hogy katolikus meggyőződésemet profán módon is meg tudjam fogalmazni. A modern katolicizmus ismerői és képviselői világosan látják, hogy az ember hivatása „a nagy mű” tökéletesítésén való fáradozás. Hogy valóban Krisztus munkatársai lehessünk. Amit az elesettek és a társadalom perifériájára sodródott emberek egyedül csak az imáikkal támogatnak, azt a politikusoknak a gyakorlati élet területén konkrét tettekkel kell megvalósítaniuk. Viszont a kiszolgáltatottak megsegítése, érdekképviselete katolikus gyökerű vállalkozás. Amikor a magyar szociáldemokrácia politikáját alakítjuk, a humanizmus, a zsidó—keresztény tanítás szociális elemeire támaszkodunk — ahogy jó néhány külföldi testvérpártunk is. Ha az ember pártvezetőként katolikus, akkor nem a tömegekből kell kiindulnia, hanem az egyénből, aki egyszeri és megismételhetetlen — s ezekből az egyéni vágyakból kell kialakítani a politikai programot.

Önnel beszélve mármár azt gondolnám, hogy a szociáldemokrata párt keresztény világnézetű...

— Nem vagyunk világnézeti párt, s belső meggyőződésünket nem akarjuk ráerőltetni a társadalomra. A katolikus vallás számomra vallás-rendszer, amely szigorú keretbe fogja az életet. De végül is a kereszténység csöndes dolog...

Viszont a pártprogramban kell megfogalmazni az egyházak tekintélyének megerősítését, a lelkiismeret teljes szabadságát, s azt, hogy a vallás legyen független a politikától. Konkrétan foglalunk állást, hogy a történelmi egyházaknak milyen infrastruktúrára van szükségük ahhoz, hogy a keresztény értékek ismét visszakerülhessenek a társadalomba, hogy az ország erkölcsi-szellemi felemelkedését szolgálhassák és szociális tevékenységükkel segíthessék.

A keresztény ember tudja, hogy az élet alapvető kérdéseire végső soron csak a vallás tud választ adni, de annak szociális és kulturális tartalmát a politikában kell megvalósítani, hogy valóban az ember kerülhessen a társadalom középpontjába. Eszerint a szociáldemokrácia programja a szociális felelősségen és lelkiismereten nyugszik, amelyhez egy liberális gazdaság-politika járul.

Hogyan ítéli meg a nők társadalmi szerepét?

— Az összes vallás közül egyedül a katolikus biztosítja a nő méltóságát, amely a Mária-kultuszban fogalmazódik meg. Viszont a női nem meggyalázása a promiszkuitás és a pornográfia. A Szociáldemokrata Párt ifjúsági mozgalma az elmúlt év adventjében kampányt indított a pornográfia ellen, amelynek iszonyatos hatása van a kamasz-fiatalokra is. Ebben a vonatkozásban is igen fontos a pozitív élet-ideál bemutatása, a családi életre való nevelés, amelyben a társadalom nem nélkülözheti az egyházak támogatását sem.

Búcsúzóul még Kalkuttai Terez anyáról beszél — őszinte elragadtatással. Mert nem teológiai érvekkel akarja meggyőzni a világot, hanem tetteivel térít. Mert szavak nélkül is hat. — Ez a csöndes, de tudatosan értékőrző bit irányítja politikai elképzeléseit. Ha elfárad, Lukács evangélista szavával biztatja magát: „Mert aki sokat kapott, attól sokat követelnek, és akire sokat bíztak, attól annál többet kívánnak.” (13, 48)

Gicz György

VARGA IMRE

Hadd légy örök

*Ma arra jártam, ahol megbotlottál
egyszer, mert a nyugvó napot nézted,
s nem talált formájába a lépted.
Titek az mindig, hogy ránk milyen sors vár.*

*Ezé a versé itt most beláthatóbb.
Kitölti keretét; épp születik.
Hogy elbomlik majd? Hogy elégetik?
Lesz másforma erő előbb vagy utóbb.*

*Ami változni képes — balhatatlan.
Folyton a formák fölöttit adja —
múltját-jövőjét egybe kavarva.*

*Ha ez a pár sorom sorsod lebetne,
adnám érted én ezt is. Szálljon át nevedre.
Hadd légy örök egy teljes pillanatban.*

1989. január 9.